

TÜRKİYE’DE İKTİSADİ KRİZİN TEMEL NEDENLERİ VE BİR MALİ SİSTEM REFORMU ÖNERİSİ

Yrd.Doç.Dr. Şevki ÖZBİLEN
ADÜ. İİBF Öğretim Üyesi

GİRİŞ:

Günümüz koşullarında bir yandan, devlet sistemi içerisinde ülkenin ekonomik ve mali verilerini toplayarak analizler yapan ve bunlara dayanarak geleceğe yönelik tahminler ve stratejiler geliştiren DİE ve DPT’ ye ek olarak Maliye Bakanlığı, TOBB ve diğer Ticaret ve Sanayi Odaları ve Sanayi Odaları tarafından yayımlanan gösterge ve raporlarından, öte yandan, mali ve ekonomik sorunların gündelik hayata yansımalarından anlaşılmaktadır ki, Türkiye’de devlet giderek kronikleşen ve acil önlem alınmadığı takdirde sosyal bir patlamaya kadar gidebilecek olan bir mali kriz içerisinde. İtiraf etmek gerekir ki, (bizzat devletin yayınladığı raporlar da bunu göstermektedir) devletin ekonomik yapısı tüm kurum ve kuruluşları ile bu krizin içerisinde. İç borç miktarı, 1997 yılı Aralık ayı verilerine göre 4.5 katrilyon lirayı aşmış bulunmaktadır. Finans kesimine başından beri bankacılık sektörü hakim olmuş durumdadır. Sağlam temellere dayandırılmış bir menkul kıymetler borsası henüz mevcut değildir. Mevcut olanlar da henüz emekleme safhasındadır. İç borçlanma araçlarından Hazine bonosunun %86 gibi çok büyük bir kısmı bir kaç büyük bankanın elinde bulunmaktadır. Şahısların elinde ise kalan %14’lük kısımdır. Devletin yeni kaynaklar yaratması ve bu yüksek faizli iç ve dış borç olgusundan kendisini kurtarması gerekir. Borcun borçla ödenmesi gibi bir kısır döngüyle ekonominin bir yere varamayacağı bilinmelidir. Sistemde bir yanlışlık vardır. Ülke ekonomisi, 24 Ocak 1980 kararlarıyla birlikte maliyesi, üretim ve tüketim sektörüyle birlikte topyekün rantıye gurubu olup çıkmış bulunmaktadır. Yatırımcı artık yatırım yapmamakta, elindeki parasını borsada yüksek faiz karşılığında hazineye borç olarak vermeyi tercih etmektedir. Riskin sıfır olduğu, sendikayla, işçi sorunlarıyla, sigortayla, banka kredileriyle, yüksek faizli yatırım kredileriyle ve bunların geri ödemeleriyle, vergi idaresiyle uğraşmak yerine, paranın durduğu yerde para kazanmasının en kolay yolu olan devlet borçlanma araçlarına para yatırmak artık kaçınılmaz bir alışkanlık haline gelmiştir. Yani, toplum büyük bir rantıye gurubu haline dönüşmüştür. Üretmeden tüketmek alışkanlığı toplumun tembelliğinin olduğu kadar, geleceği görememesinin de bir sonucudur. Tüm dengelerin bozulduğu bir siyasi ve ekonomik ortamda, geleceğe yönelik kararlar almak oldukça zor olmaktadır. Umutsuzluk gibi bir illet toplumun yakasına yapışmış, ardından güvensizliği getirmiştir. Köşe dönmeçilik takdir edilir hale gelmiştir. Dürüstlük, erdemlilik hor görülmemekte ve aptallık olarak değerlendirilmektedir. “Devletin mali deniz...” zihniyeti hızla toplumun her kesimine yerleşmektedir. Devlet de bunu teşvik etmektedir. Ama nereye kadar? Devlet, üretim sektörlerine aktarılması gereken tasarrufları bir noktada yüksek faizle geri çekmekte, özel sektörün dışlanmasına sebep olarak, yatırımların gelişmesine engel olmaktadır. Borç batağına saplanmış bir maliye, gelirlerini tahsil edemeyen bir maliye, kaçakları önleyemeyen, paralel ekonomiyi denetim altına alamayan bir maliye... Öte yandan, vergilerin üzerine yansımaları sıkboğaz olan, giderek daha da fakirleşen dar gelirli (işçi ve memur) kesimi ile bozulan ahlaki değerlerin, yozlaşan moral değerlerin ve çürümüşlüğü bu olguyla birlikte toplumun tüm kesimlerine yerleşmesi olayı vahim bir noktaya getirmiş bulunmaktadır. Sorun sadece kamu açıkları veya yeni ek vergiler koyma sorunu olmaktan çoktan çıkmış ve başka ve çok daha önemli boyutlar kazanmıştır. Bu gün kamu açıkları olarak değerlendirilen (KKBG) açıkların aslında topyekün bir ekonominin açıkları olduğunu itiraf etmek gerektiği kanısındayız. Göstergeler, belki de Cumhuriyet tarihinde ilk defa Kamu Kesimi Borçlanma Gereği, Konsolide Bütçe, Vergi Gelirleri tahminlerini aşma eğilimindedir. Devletin yaptırım gücünün giderek azaldığı düşüncesi toplumu rahatsız etmektedir. Şüphesiz ki, gelişimin mali, iktisadi ve sosyo-politik kökenleri mevcuttur. Kriz, birden bire ortaya çıkmış bir olgu değildir. Ve bu günden yarına ortadan kaldırılabilecek gibi de görülmemektedir. Göstergeler, siyasi otorite boşluğunun da etkisiyle, mali krizin (daha çok siyasi krizin) daha uzun yıllar devam edeceğini göstermektedir. Bu toplum bunu hak etmemiştir. Bu her kesim için, bir cezalandırma etkisi yapmaya başlamıştır. Bu nedenle, bu çalışmamızda krizin temellerine inmeye ve gelişmeler doğrultusunda bir ekonomide yeniden yapılanma ve mali sistem reformunun gerekleri ve yapılabirlikleri üzerinde durmaya çalışacağız.

1- MALİ KRİZİN NEDENLERİ ÜZERİNE BAZI TESBİTLER

1.1- Krizin Mali Nedenleri

Gelişim süreci incelendiğinde görülecektir ki Türkiye’de özellikle 1987 tarihinden itibaren iyice su yüzüne çıkan, devletin tüm asli fonksiyonlarının yerine getirilmesinde görülen tıkanmanın yani, “devletin yetmezliği”nin temelinde, ekonomik ve mali sektörlerde yaşanan mali krizin mevcudiyeti yatmaktadır. Bir başka deyişle, kamu hizmetlerindeki tıkanıklığın temelinde, çözüme kavuşturulamamış bir finansman problemi vardır. Bu tıkanma sürecinde, genel bir sosyo-ekonomik kriz yaşanırken, devlet maliyesi de zaafa uğramaktadır. Krizin tek başına bir mali kriz olarak algılanması da ayrıca bizi yanılgıya götürecek temel faktörlerden biridir. Şöyle ki; mali kriz, ekonomik ve siyasal konjonktürdeki ve yapılarıdaki olumsuzlukların yansımalarının bir bileşkesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye gibi karma ekonomik sistem uyguladığını söyleyen ve 1980’li yıllardan itibaren denetimsiz bir libelleşme süreci yaşamakta olan bir ülkede, ekonomide devletin varlığının giderek artmasına

engel olunamamış bir ekonomik ve siyasal yapılanma ve konjonktür, mali yapıyı ve sorunlarını belirleyici olarak kendini göstermektedir. Nitekim, genel iktisat politikası literatüründe devlet maliyesinde kriz, piyasa mekanizmasında görülen aksaklıklar sonucu ortaya çıkar ve piyasa mekanizması yerine sosyal seçim mekanizmasını ikame ederek bu yetersizlikleri çözmeye çalışır(Rosen,1988:26-39). Bu nedenle, kamu maliyesi, tahsis, istikrar ve bölüşüm işlevlerini üstlenmektedir(Akdoğan,1993:20-26). Bu üç fonksiyona karşılık, kamu maliyesinin asıl fonksiyonu, sosyal malların(kamu hizmetlerinin) sağlanması ve bunların finansmanı (vergi ve vergi benzeri gelirleri toplama)dır. İstikrar ve bölüşüm fonksiyonları ise, Keynes sonrası iktisadi düşüncenin ürünüdürler. Buradan hareketle, bir ekonomik yapı içerisinde muhafazakarların tahsis fonksiyonuna, liberallerin istikrara ve sosyal demokratların da bölüşüme ağırlık verdiklerini söylememiz mümkündür(Akalın,1986:72-102).

İşte Türkiye’de uzun yıllardan beri yaşanan ve bu gidişle daha uzun süre yaşanacağı kaçınılmaz olan mali kriz de bu nokta da başlamaktadır. Yani, 1923’de kuruluşundan beri uygulama sahası bulan devletçiliğin 1960’lı yılların başından itibaren planlama ile desteklenmesi, kamu maliyesini kalkınmanın finansmanından sorumlu tutarken- ki bu en azından Türkiye açısından 1980’li yıllara kadar böyle olmuştur, daha sonra bu işlev kamu açıklarının finansmanı haline dönüşmüştür - demokrasi ve sosyal refah devleti, oy mekanizması aracılığıyla, yeniden bölüşüm işlevini en geniş anlamda kamu maliyesine yüklemiş bulunmaktadır(Şener,1996:133-141).

Bu gelişmeler gösteriyor ki; Türkiye’de Kamu maliyesi’nin içinde bulunduğu bunalımın birbirine bağlı bir çok nedeni mevcuttur. Bu nedenleri şu şekilde sıralamamız mümkündür;

1- Maliyenin sorumluluk alanının haddinden fazla genişlemesi. Bu da kamu kesimi açıklarının finansmanından, sosyal refah harcamalarına ve nihayet kamu hizmetlerinin sağlanmasına kadar, aslında büyük bir kısmının piyasa mekanizması tarafından yapılması gereken fonksiyonları devletin üstlenmesi nedeniyle, hem etkinlik alanının haddinden fazla genişletilmesi, hem de yükünün yeterinden fazla artmasıdır.

2- Kamu fonksiyonlarının öncelikle oylama süreci aracılığıyla değişmesi ve bölüşümün istikrar-kalkınma, tahsis haline dönüşmesidir. Türkiye’de, son otuz yıllık ortalamalar alındığında görülecektir ki her 6-7 ay da bir iktidar değişmektedir. 47 yılda 55 hükümetin kurulması şaşkıncı bir olgudur. Bu demektir ki, Türkiye, belki biraz abartılı bulunacaktır ama, sürekli bir seçim ekonomisi uygulayan, tek ülke konumundadır. Diğer bir deyişle, kamu bütçesi asıl fonksiyonu olan kamu hizmetlerinden bölüşüm ve kalkınmaya yönelik görevlerini yerine getiremez olmuştur. Bu görevine acilen döndürülmesi gerekmektedir. Önceleri bu durum, kamu hizmetlerinin kısırlıkla yatırılara ve devlet destekleme alımlarına kaynak aktarılmasının demokrasinin kalkınmaya katkısı olarak değerlendirilmiştir. Ancak, gelişmeler bunun böyle olmadığı yönündedir. Uygulama sonuçları analiz edildiği zaman görülecektir ki, savunma, eğitim, adalet ve iç güvenliğin kalitesi giderek düşmüş, devletin fonksiyonlarının artması ve genişlemesi önceleri bütçe açıkları şeklinde kendini göstermiş, bu da enflasyonu beslemiş ve arkasından terörü davet etmiştir. Bunun anlamı, devletin ekonomik başarısızlığının sosyal maliyeti olarak ortaya çıkmasıdır. Bu doğrultuda, sosyal olaylar, konjonktürel istikrarsızlık şeklinde belirmeye başladığı zaman acil önlem alınmaz ise, peşinden giderek büyüyen daha tehlikeli boyutlarda toplumsal olayları davet etmektedir. Türkiye’de de böyle olmuştur. Günümüzde sürüp giden terörü hem ekonomik ve politik, hem de sosyal olarak algılamak ve değerlendirmek gerekecektir.

3- Konsolide Bütçenin finansmanında ve kullanımında uygulanan yöntemler de mali yapılanmadan kaynaklanan krizin nedenlerinden birini teşkil etmektedir. Yani, kamu mal ve hizmetlerinin (sosyal malların) sıfır fiyatla arzı ve ödeme gücü ile finansmanıdır (Akalın,1993:16-17). Yani, kamu hizmetleri herkese ücretsiz sunulmakta, fakat ödeme gücü ilkesi gereğince, ödeme gücü olanlara finanse ettirilmektedir. Burada ödeme gücü ilkesinin gerçekten uygulanıp uygulanmadığı ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Uygulama da, ekonomik gerçeklerin itişyle, yani vergilerin yansıması yoluyla vergiler, gerçekte ücretli kesimin, yani vergisi kaynakta kesilenlerin üstünde kalmaktadır. Kamu hizmetlerinin sıfır fiyatla arzı, bu hizmetlere aşırı bir talebin yaratılmasına sebep olmakta, bu da bütçe açığı olgusunu gündeme getirmektedir. Dolayısıyla kamu hizmetlerini finanse edenler ile, bu hizmetlerden yararlananlar bir açıdan farklı kişiler olmaları nedeniyle, bu tür sosyal mallara olan talepde şişkinlikler meydana getirmektedir. Açık bütçe olgusunun altında iki temel yapısal sorun yatmaktadır. Bunlardan biri, sosyal malların (kamu hizmetlerinin) sıfır fiyatla arzedilmesi, diğeri de ödeme gücü ile finansmanının sağlanmasıdır.

4- Mali sistemimizin modern maliye anlayışı yerine hazineci ve yaptırımcı bir düşünceyle hazırlanmış olması da mali krizin temel nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Bunun anlamı, çalışan kesimlere söz hakkı vermemiş olması demektir. Bireyin anayasal haklarından olan sağlık, eğitim, konut edindirme vb. haklarının vergi kanunlarına bir yansıması mevcut değildir. Oysa, beyanname vermek bir hak olduğu kadar, vergi kanunlarının bir yaptırımıdır da. Vergi kaçakçılığının ve paralel ekonominin boyutlarının alabildiğine büyüdüğü bir ekonomik yapıda, katılımı kaybedilmiş bir mükellef kitlesiyle, idarenin tek başına, zor kullanarak mali sistemi işletebilmesi mümkün değildir. Oysa, bir mali sistem, ekonomi içerisinde mükelleflerin evrensel haklarına saygıyı temel olarak geliştirilmeli ve işlemesi bu temel üzerinde sağlanmalıdır. Mevcut sistem içerisinde mali yapı, mükelleflere zulüm

eder hale gelmiştir. Bu da vergi kaçakçılığını ve vergiye karşı direnişi teşvik ederek, mali sapmaların büyümesine imkan vermektedir.

Mevcut gelir vergisi uygulamalarına baktığımız zaman, mali haklara itibar edilmemesi yüzünden, dürüstce vergisini vermek isteyen mükellefin cezalandırıldığını görürüz. Ek gelir elde etmek sanki bir suç teşkil etmektedir. Mali sistemdeki aksaklıklar ya da sistemin modernleştirilememesi yüzünden, piyasa mekanizmasının işleyişi engellenmekte ve belge düzeni bozulmaktadır.

5- Mali yapılanma, kamu harcamalarının artmasına ve kaynaklı israfına neden olmaktadır. Siyasi yapının yozlaşması nedeniyle denetimsiz transferler ve rant kollama sistemi sonucu, cezalandırıldığını farkedemeyen mükelleflerin, giderek artan ölçülerde vergi vermekten kaçınmasının yoğunlaşması ve gönülsüz katılımcılığın artması, önlenemez bir hal almıştır. Devlet bütçesinin kamu hizmeti yerine, bölüşüm bütçesi haline gelmesi, buna bağlı olarak yolsuzluk ve suistimallerin yaygınlaşması ve harcamaların kamu yararı doğurmayan transferlere dönüşmesi vb. nedenler, gelir bütçesi üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Bu psikolojik etkiler mükelleflerin vergiden kaçınmaları sonucunu yaratmaktadır.

6- Vergi sistemimiz içerisinde gelir vergilerinin global olması, bir başka deyişle, her gelir unsurunun ayrı bir gelir vergisine tabii olması, daha başka problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu oluşumlar da, vergi ödemek yerine vergiden kaçınma yolları üzerine dikkatleri toplamaktadır.

1.2- Mali Krizin Ekonomik Nedenleri

Mali krizin, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sistemin yapısından ve konjonktürden kaynaklandığını daha önce belirtmiştik. Şimdi araştırmamızı biraz daha derinleştirerek, krizin ekonomik nedenlerini analiz etmeye çalışalım. Bu nedenleri şu şekilde sıralayabiliriz.

1- Türkiye’de hızlı nüfus artışı nedeniyle kamu harcamalarında meydana gelen büyüme, bütçede meydana gelen açıklar ve bu açıkların normal vergi gelirleriyle finansmanının mümkün olamaması, mali açıkların ekonomik nedenlerinin başında gelmektedir. Türkiye’de kalkınma hızının nüfus artış hızını itişiyile %5’in üzerinde planlanması ve gerekli iç tasarruf oranlarının %30'lara varması, finans yükünün ağırlaşması sonucunu doğurmaktadır. Planlanan aşırı büyüme hızına bağlı olarak, kamu yatırımlarının yüksek seviyelerde seyretmesi de bu krizin büyümesinin temel nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha da önemlisi, kamu maliyesinin kalkınma fonksiyonunu da yüklenmesiyle birlikte, enflasyon vergisi ve mali sürüklenme gibi, halkın gücünü azaltan bir olumsuzluk yaratmaktadır. Yazılı vergi kanunları yanında mevzuatta yer almayan enflasyon vergisinin uygulanması, görüldüğü gibi, iktisadi yapılanmanın mali bir sonucunu teşkil etmektedir.

2- Toplumı meydana getiren unsurların fayda maksimizasyonuna yönelik rasyonel davranışı, bireyleri sosyal mallar alanında bedavacı, (vergi kaçakçısı) durumuna düşürmektedir. Yani, kamu hizmetlerinin özelliklerinden biri olan dışlanamaz, bölünemez ve rakip olunamaz, oluşu rasyonel davranan mükellefin kamu hizmetlerine olan talep eğrisini açıklamamaya, hatta açıklasa bile, bunların değerini olduğundan küçük göstermeye yönelmektedir. Kamu hizmetlerinin tüketiminin rakip olunamaması özelliği, marjinal tüketicinin maliyetinin sıfır olması demektir(Sönmez,1987:47-62). Böylece, rasyonel bir vergi mükellefi, kendisini sosyal malların marjinal tüketicisi sayarak, teorik açıdan kendini haklı görecektir ve bedavacılığı, yani vergi kaçakçılığını seçebilecektir(Rosen,1988:70). Halbuki kamu hizmetlerinin (sosyal malların) marjinal biriminin üretim maliyeti daima pozitifdir (Stiglitz,1988:95-110). İşte burada karşımıza vergi denetiminin gereği çıkmaktadır. Vergi denetimi ve belge düzeninin kontrolü bu durumu önleyebilir. Ancak, Türkiye’de üretim sektörü yapısının orta ve küçük ölçekli bir özellik arzemesi, vergi denetimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu denetimin tam yapılamaması ise, paralel ekonominin boyutlarının büyümesine sebep olmaktadır. Götürü usulün kaynağı da bu üretim yapısıdır.

3- Türkiye gibi karma ekonomik sistemi benimsemiş ülkelerde, kamu maliyesi alanında kaynak tahsis mekanizması sosyal seçime dayanır. Sosyal seçim, seçim sandığı anlamındadır. Her toplum, oy hakkını yani seçim hakkını kullanarak tercihini belirler. Dolayısıyla da bu siyasi seçim ile, her kademedeki yönetimin sağlayacağı sosyal mal (kamu hizmeti) miktarını belirler. Ancak, sosyal mal seçiminde, piyasa mekanizmasının aksine, seçmenler her zaman doğru olana yönelmek zorunda kalmayabilirler. Doğruya yönelmek çıkarlarına ters gelebilir(Stiglitz,1994:205). Buna karşılık, ortanca seçmenin vergi dışı kalıp, kendi sosyal mal tercihlerini ön plana çıkararak hazineden net gelir transferine çalışmaları sonucunda devlet bütçesinin giderek bir transfer bütçesine dönüşmesi kaçınılmaz olacaktır. İncelemelerimiz, günümüz Türkiye’sinde olayın bu doğrultuda geliştiğini göstermektedir.

4- Türkiye’de sanayileşmenin ve kalkınmanın devletin öncülüğünde gelişme göstermesi, giderek devletin daha çok sanayiye ve ticarete müdahale eder hale gelmesine neden olmuştur. Yani, devlet her sektörde faaliyet göstermeye başlamıştır. Siyasi ve politik yozlaşmanın bir sonucu olarak siyasilerin arpalığı haline getirilen KİT’ler, planlamanın da baskısıyla, günümüzde kamu bütçesini KİT’lerin finansman açıklarını karşılamak zorunda olan bir mekanizma haline getirmiştir. Sürekli transferlerle beslenmeye alıştırılmış olan bu kuruluşların borçlanma gereksiniminin mevcudiyeti, sermayenin bu sektörde negatif getiri ile kullanılmasını ve hazine aleyhine

gelir transferi yapılması sonucunu doğurmuştur. 1985’li yıllardan itibaren, devletin üzerine yük olan bu mallardan kurtulma isteği doğrultusunda özelleştirme girişimleri öncelik kazanmış, ancak günümüzde bu konuda da başarısız kaldığı gözlenmiştir. Zarar eden KİT’lerin özelleştirilmesi ve bu yükten kurtulması yerine, halihazırda kar eden kuruluşların satılmasına öncelik verilmesi, devleti bu yükten kurtaramamıştır. KİT’ler yük olmaya ve transferlerle beslenmeye devam etmektedir. Öte yandan, özelleştirmenin gecikmesinin nedeni, hazinenin payı olan sermaye getirisini zimmetine geçiren platformun direnişi olduğu gözden kaçmamaktadır.

Politik yozlaşmanın doğal bir sonucu olarak, ortalama her 7-8 ayda bir değişen iktidarlar da özelleştirmeyi bir fırsat bilerek kendi yandaşlarını beslemektedirler. Özelleştirme asıl amacından saptırılmıştır. Özelleştirme gelirlerinin de borç ödemelerinde kullanılması ile olay kronik bir hal almaya devam etmektedir.

1.3- Mali Krizin Sosyo-Politik Nedenleri

1- Sosyo-Politik yapımız, bir kısım olumsuzlukları da beraberinde getiren özellikler arz etmektedir. Ülkemizde yaşanan ekonomik krizlerin önemli nedenlerinden biri de üretimin artırılamadığı bir dönemde nüfusun artmaya devam etmesi, artan nüfusun iş ve ekmek kaygısıyla ve toprağın fazlaca bölünmesi sonucu verimsizleşmesi neticesi, büyük şehirlere göçün hızlanması ve şehirlerin büyümesiyle birlikte artan kamu harcamalarıdır. Hızlı nüfus artışı, gelişmenin her safhasında güncelliğini korumaktadır. Şöyle ki, nüfusun %2.5 oranında artması, şehirleşme hızının %6'lara çıkması sonucu, alt yapı yatırımlarının, sağlık ve eğitim, hatta asayişin sağlanmasını daha pahalı hale getirmektedir. Öte yandan, hızlı bir işsizlik olgusunun yaratılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu da devletin vergi gelirlerini etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hızlı nüfus artışının yaşandığı ülkelerde, faal nüfus oranı azalacağından, işsizliğin artmasıyla birlikte, kamu gelirleri de büyük bir azalma gösterecektir. Kamu gelirlerinin azalması, artan nüfusla birlikte kamu harcamalarının artmasına neden olacak, bu da bütçe açığını getirecek, bütçe açığı da enflasyonu hızlandıran bir etki yaratacaktır. Öyleyse, yapılması gereken şey, nüfus artışıyla birlikte gelişen iç göçe etkili çareler bulmaktır.

2- Ülkenin sosyo-politik ve ekonomik yapısına uymayan, ithal modellerle ülke gerçeklerine paradoks teşkil eden uygulamalar neticesinde sistemin yozlaştığı, ideolojilerin çöktüğü, inancın sarsıldığı ve çıkarıcılığın her türlü manevi değer önüne geçtiği bir sosyal yapıda, piyasa mekanizmasının işlemesi, yalnızca devletin yaptırım gücüyle sağlanabilecektir ki, bu da süreklilik arz etmeyecektir. Toplumun sosyal yapısının temelini teşkil eden dürüstlük ve erdemlilik, yani ahlak bir sosyal mal olarak belirmektedir. Ahlakın çöküntüye uğramasıyla, devlet mekanizması rant kollama siyasetinin etkisine terk edilmekte, bu da hukukun yozlaşmasını getirmekte ve mafyacılık ve yeraltı ekonomilerinin güç kazanmasına neden olmaktadır. Elbette burada ilahi bir formüle dayanmayan inanç sistemlerinin etkisi vardır. SSCB’de, 1992 yıllarında yaşanan dağılmanın temelinde, bu ahlaki temellere dayanmayan ve tüketici kitlesi haline gelen toplumun büyük etkisi vardır. Sosyal yozlaşma, ardından ekonomik ve mali yozlaşmayı getirmekte ve bir yerde sistemi tıkamaktadır.

Mali, sosyal ve ekonomik denetimsizlik ve ahlak normlarının yozlaşması, rasyonel tüketici davranışları ile birleşince, kamu kesiminde üretmeden tüketme, vermeden almaya dayalı bedavacılık yaygın bir hal almaktadır. Varılan noktada, ekonominin en ilkel birikim aşamalarında olması ve bu aşamanın tamamlanması halinde, erdeminde toplum hayatında yerine oturmasıyla, mali sistemdeki tıkanıklıklar giderilebilecektir. Manevi destek, yani inanç olmaksızın, yalnızca maddi imkanların, toplumları başarıya götürdüğü söylenemez.

3- Türkiye’de kamu maliyesi çok geç gelişmiş bir bilim dalı olarak bilinmektedir. Dünyadaki gelişim sürecini izleyememesinin de böylece sıkıntılarını yaşamakta ve gelişmekte olan bir ülke konumundaki devlet de, kamu maliyesi henüz gelişme emareleri gösterebilir bir konumda bulunmaktadır. Günümüzde mali sistem içerisinde hukuk kuralları maliyenin önüne geçmiş bulunmaktadır. Özellikle mali, idari ve iktisadi sorunlara hala bu devlet de hukuki açıdan yaklaşılmakta ve mevzuatlarla çözüm yolları aranmaktadır. Kendi ülke gerçeklerinden hareketle mali ve idari modeller geliştirme yerine, her konuda olduğu gibi, ithal modellere bağlanıp kalınmakta ve bünyesel uyumsuzluklar nedeniyle yeni sorunların kaynağı haline gelmektedir. Her ülkenin kendi özellikleri ve kendine has gelişimi olduğu gerçeği gerek bilim camiasında ve özellikle politik ve ekonomik sahada bir türlü kabul görmemektedir. Uluslararası düzeyde gelişmeler izlenmesin demiyoruz ama ülke gerçekleri gözardı edilmesin diyoruz. Şüphesiz ki, Türkiye bir kara Afrika ülkesi değildir. Kendi ekonomik gereklerine ve sosyal şartlarına uygun, kendi bilim adamları tarafından üretilip geliştirilmiş ekonomik, sosyal ve mali modellerin ortaya konulabilmesiyle, yaşanan ve yaşanacak olan pek çok soruna daha kolaylıkla çözüm üretilebilecektir. Kolaycılığa, dolayısıyla kopyacılığa kaçmanın, ülkenin yararına olmaktan çok zararına olduğu artık kabul edilmelidir. Gelişmiş ülkelerin kendi bünyelerine uygun olarak ürettiği modelleri ithal etme yerine, bu ülkedeki iktisat fakültelerine bilim adamı ve araştırmacı gönderip, maliye örgütlerinde görev almaları sağlanmalı ve sonra bu insanlardan, Türkiye gerçeğine uygun modeller üretmesi ve uygulaması istenmelidir. Siyasi organizasyonlarla üniversiteler arasındaki kopuk ilişkiler bir an önce ortadan kaldırılmalı ve devlet, üniversitelerle sıkı bir işbirliği içine girmelidir. Üniversitelerin dışlanması siyasetin ve ekonominin bir yere varamayacağı artık bilinmelidir.

Üniversitelerin araştırmaya yönelik kaynakları güçlendirilmelidir. Politikacılarımızın her konuda en yakın yardımcılarının üniversiteler olduğu kabul edilmelidir.

Sorunlara bu şekilde üç ana başlık altında teşhis koyduktan sonra, çalışmamızın ikinci kısmını oluşturan “Bir mali sistem reformu önerisi” kısmına geçebilir ve önerilerimizi oluşturan düşünceler demetini şu başlıklar altında sıralayabiliriz.

II. BÖLÜM: REFORM ÖNERİLERİ

Krizle ilgili sorunların mali yapıya ait olanları mali reformun konusu, sosyo-politik yapıya ait olanları mali yapının dışında tutarak incelemelerimizi sürdüreceğiz. Anlaşıyor ki, mali yapıdaki sorunları denetim altına almak ve değişik metodlar kullanılarak çözümler üretilebilir. İktisadi yapıya ait olanları maliye politikası ve sosyo-politik yapıya ait olanları ise maliye politikasına ek olarak “toplumsal aydınlanma” konusu içerisinde incelemek mümkün olacaktır.

Türkiye de genellikle bir mali reformdan söz edildiğinde, ilk akla gelen vergiler konusu olmaktadır. Oysa, bu düşünce biçimi çok dar ve maksadı sınırlayan özellikler taşımaktadır. Bir mali reformdan anlaşılması gereken şey, çok daha geniş, tüm ekonomik ve mali yapıyı kapsayan komple bir düşünce biçimidir.

1-Mali Reform ve Çözüm Önerileri

Çalışmamızın bu kısmında sadece mali yapıdan kaynaklanan sorunların çözümlenebilmesi için çözüm önerileri yer almaktadır. Bu önerilerimizi şu şekilde sıralamamız mümkündür;

a- Devletin ekonomiye müdahalesi diğer bir deyişle, kamu maliyesinin özellikle 1950’li yıllardan itibaren sürekli bir genişleme eğilimi gösteren yetki alanı ve fonksiyonları daraltılmalıdır. Yani, güncel tabiri ile söylemek gerekirse, devletin küçültülmesi sağlanmalıdır. Devlet yalnızca tahsis fonksiyonu ile ilgilenmeli, diğer fonksiyonları ağırlıklı olarak azaltılmalıdır. Bu bağlamda Konsolide Bütçenin GSMH’nin %25’ine geri çekilmesi sağlanmalı, mahalli idareler bütçeleri ile birlikte %30’u aşmamasına özen gösterilmelidir. Bütçe dengesini temin edebilmek için vergi yükünün artırılması yerine asıl israfın kaynağı olan kamu harcamalarının azaltılması ve denetimi etkili bir şekilde sağlanmaya çalışılmalıdır. Özellikle son dönemde saygınlığını iyiden iyiye yitiren devletin, saygınlığı yeniden kazandırılmalıdır.

Dünya genelinde, özellikle gelişmiş ekonomilere bakıldığı zaman Türkiye’de vergi yükünün düşük olduğu söylenebilir. Oysa, gelir seviyesine göre ülkemizde vergi yükü oldukça yüksek bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerin kalkınma düzeyleri bu gün kü Türkiye’nin seviyesinde olduğu yıllarda, vergi yükü düzeyleri, Türkiye’nin bu günkü seviyesinin yarısına yakın bir seviyede bulunuyordu. Fazla verginin, halkın yatırım ve tasarruf şevkini kırdığı bilinmektedir.

b- Devletin asli fonksiyonlarına dönmesi yani daha küçük konsolide bütçe-daha küçük devlet ilkesine ek olarak, devletin asli fonksiyonları yeniden düzenlenmeli ve ağırlıklı olarak bu yönde hareket edilmelidir. Bunu yapabilmek için de;

-Öncelikle devletin tahsis işlevi, yani kamusal hizmetlerin miktarı artırılmalı, ve kalite olarak düzelmesi sağlanmalıdır. Devlet, bölüşüm ve kalkınma gibi fonksiyonları yerine getirmek için kaynak aktarımından vazgeçmelidir. Türkiye’de enflasyonun kaynaklarının başında kamu açıkları, daha geniş ve doğru bir deyimle ekonominin açıkları geliyorsa, sosyal istikrarsızlıkların mesela terör gibi, başında da, kamu hizmetlerindeki yetersizlik gelmektedir.

Devletin, asli fonksiyonlarının dışında kalan diğer fonksiyonları, istikrar yani makro hedeflerle, konsolide bütçe politikasının uyumlaştırılması meselesi ile sınırlı kalmalıdır. Kalkınma ile ilgili işlevleri piyasa mekanizmasına terkedilmelidir. Ekonomide uyumsuzluğun temel nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkan planlamadan ve KİT’lerden vazgeçilmeli ve yalnızca fiyat istikrarı ve tam istihdam ile ilgilenilmelidir. Liberal devlet anlayışı bunu gerektirir. Paradokslardan bir an önce vazgeçilmelidir.

Devlet, bölüşüm fonksiyonunu bizzat yüklenmek yerine, fırsat eşitliğini sağlamaya çalışmalı, ve bu fonksiyonu bu görevle sınırlı kalmalıdır. Zira, GSMH’nin büyüklüğü, dağılımının bir fonksiyonudur. Kalkınmanın bu aşamasında görülen o ki tasarruf ve yatırım yeterli seviyede değildir. Bu durumda gelir dağılımının bozulması kaçınılmaz olacaktır. Ancak, tam istihdam sağlandıktan sonra gelir dağılımında eşitlik meselesine gelinmelidir. Aksi halde, eşitliğin fırsat maliyeti, kalkınmadan vazgeçmek olacaktır.

c- Günümüzde Konsolide Bütçe sıfır fiyatla arz ve ödeme gücü ile finanse edilmeye çalışılmaktadır. Bundan acilen vazgeçmek yerinde bir davranış olacaktır. Bilinmelidir ki bu yöntemin kendisi sosyal mallara talep yaratmakta ve kamu açıklarını yaratmaktadır. Öyleyse, kamu açıklarının finansmanında ödeme gücü ilkesi yerine, yarar ilkesi ile finansmanına yönelinmelidir. Savunma, adalet, emniyet gibi salt sosyal malların arzı, tüketim vergileri ile finanse edilmelidir. Öte yandan karma mallar ve erdemli mallar ise harçlarla finanse edilmeli, kamu mallarının dışsallık yaratan kısımları (eğitim, sağlık vs.) sübvansiyonlarla desteklenmelidir. Salt sosyal malların finansmanında iktidar ilkesinden vazgeçilmeli, çok kazananın çok, az kazananın az vergi alınması sağlanmalıdır (Shoven, 1986:177-189). Zira, mevcut finansman yöntemi sosyal mallara olan tabeli artırmaktadır. Bu da vergi yükünün artırılmasını gerektirmektedir ki bunun da GSMH'nin büyümesini engellediği kesindir.

d- Gelir Vergisi, Kurumlar vergisi ve hatta Katma Değer Vergilerinin üniter yapıya kavuşturulmaları gerekir. Özellikle Gelir vergisinde, beş ayrı gelir unsuruna beş farklı efektif tarifinin uygulanmasının yanında, gerçek ve götörü, beyannameli ve beyannameless ayırımına yer verilmesi vergide eşitlik prensibini bozduğu ve paralel ekonomiyi büyüttüğü bilinmelidir. Gelir vergisi tarifesinin %5 ile %25 arasında değişen oranlarda olması ve sadece asgari ücretin %5 oranında vergilendirilmesi, bunun yanında vergi tabanının genişletilerek, daha büyük kitlelerden daha büyük miktarlara varan vergi geliri elde edilmesi sağlanmalıdır. Kurumlar Vergisi tarifesi %25 ile sınırlandırılarak Gelir vergisi ile birleştirilmelidir. Böylece gelirin çifte vergilendirilmesi önlenmiş olacaktır. Katma Değer vergisi tüm istisnalardan arındırılarak, kiralari da kapsayacak şekilde genel ve tek oran, mesela %5 gibi, bir tarife uygulanmalıdır. Çünkü, yüksek tarifeler Katma Değer Vergisinde etkinlik kayıpları yaratmakta ve alıcı ile satıcı arasında pazarlık konusu olabilmektedir. Farklı tarifeler uygulayan vasıtalı bir vergi optimal vergi olamaz (Akalm, 1993:23). Gelir verginin dikey bir tarifeye sahip olması, tasarrufu, çalışmayı, risk almayı ve piyasayı teşvik eden moral güçleri söndürmektedir.

e- Gelişen iletişim ağı sayesinde günümüzde toplum kesimleri devlet mekanizması içerisinde olup bitenleri çabucak haberalma imkanına kavuşmuştur. Bu imkan ile kamu harcamalarının ve transferlerin nerelere ve ne miktarlarda yapıldığı izlenebilmekte, yanlışlar anında topluma iletilebilmektedir. Bu bağlamda yapılan yolsuzluklar ve suistimallerin halkı tedirgin ettiği gerçeği kabul edilmelidir. Bu nedenle, defaatle söylediğimiz gibi, devlet kalkınma ve bölüşüm fonksiyonlarından uzaklaşmalı ve asli fonksiyonlarına dönmelidir. Bu şekilde devlet, asli fonksiyonlarına yeterince kaynak ayırmaya başlayınca, bu israf ve yolsuzluklarında boyutları daralacaktır. Denetim mekanizmaları, Sayıştay ve Maliye yeniden örgütlenmeli ve etkin bir denetim sağlanmalıdır. Bu denetimin, şehirlerin giriş ve çıkışlarına konuşlandırılan mali denetim ekipleri ile olamayacağı gerçeği kabul edilmeli, ve kaynaktan denetim gerçekleştirilmeli, en önemlisi de topluma dürüst politikacı ve dürüst siyaset imajı yerleştirilerek, vergi katılımlarının artırılmasına çalışılmalıdır. Devletin harcama usulleri, ihale ve istihkak yöntemleri yeniden yapılandırılmalı, rüşvet ve yolsuzluklar ortadan kaldırılmalıdır. Aksi taktirde vergi gayretini artırmak mümkün olmayacaktır.

2- Maliye Politikası Alanında Reform Önerileri

Şüphesiz ki Türkiye gibi Gelişmenin neresinde olduğu tam tesbit edilememiş, ancak geri kalmış bir ülke görünümünden çoktan arınmış ve gelişmesine devam eden bir ülke ekonomisi özellikleri arzeden bir ekonomide bir takım temel sorunlar da yaşanmak durumundadır. Bu bağlamda özellikle ekonominin yapısından kaynaklanan sorunlarla ilgili olarak maliye politikasında yapılabilecek değişiklikler ve reform önerilerini bu kısımda ele alacağız. Şimdi bu konuları maddeler halinde inceleyelim.

a- Devlet asli fonksiyonlarına dönmeli, kalkınmanın yürütülmesinde doğrudan sorumluluk almamalı, liberal ekonomik politikalar uygulanan bir ekonomide, devlet planlama ve KİT'lerden bir an önce kurtulmalıdır. Bu nedenle, kamu yatırımlarının oluşturduğu kamu açıklarından kaçınmalıdır. Devlet, hem sosyal refah devleti yükümlülüklerini, hem de yüksek tutulan kalkınma hızının getirdiği sorumlulukları birlikte kaldıramamaktadır. Öte yandan, hem vergi yükünün ve hem de toplam tasarrufların artmasını sağlamaya çalışmaktadır ki bunu da gerçekleştirmesi mümkün görülmemektedir. Nitekim, vergi yükünün artması, ancak tasarrufların aleyhine mümkün olabilir. Bu sorunun çözümü, devletin küçülmesinde ve kalkınmayı piyasa mekanizmasını bırakmasında yatmaktadır. Şu da bir gerçektir ki, hem vergi yükünün artırılması, hemde kalkınmanın hızlandırılması aynı anda mümkün değildir.

b- Sosyal mallarda rasyonel tüketici davranışının doğurduğu bir bedavacılık söz konusudur (Bulutoğlu, 1977:17-22). Bu olgunun mali denetimi olanaksız kılan küçük tüketici olgusu ile birleşmesi, paralel ekonomiyi yaratmaktadır. Paralel ekonomi ise devleti gelirden yoksun bırakan, denetimsizliğin bir sonucudur (Özsoylu, 1996:38-42). Bunu önlemek için yapılması gereken şey Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi ve Katma Değer Vergisi oranlarının düşürülmesi ile beyanname verilmesine ve gider yazılmasına izin verilmelidir. Bir diğer konuda, 1996 yılı başından itibaren yürürlüğe girebilen; tüm toplum fertlerini Gelir Vergisi mükellefi

yapan ve vergi numarasına bağlayan olaydır ki, gecikmeyle de olsa gerçekleştirilebilmiştir. Götürü usul, vergide caydırıcılığa neden olduğu gerekçesiyle kaldırılmalı, ve vergi cezaları artırılmalıdır. Böylece ceza yaptırımının artmasıyla belki de vergi veren kesim yönlendirilmiş olacaktır. Cezanın meslekten men, ya da hapis cezası gibi onur kırıcı cezalar şeklinde olmayıp, ekonomik bir suçta, ekonomik cezalar verilmesi şeklinde gerçekleştirilmesi gerekir. Yatay ve dikey eşitliği sağlayamamış bir vergi sisteminin hapis cezası ile desteklenmesi adil bir olay olmayacaktır.

c- Sosyal seçim mekanizması, nüfus artışının önlenmesi ve ahlak konusu, reformdan bahsedilirken en çok güçlük yaratan unsurlardır. Çünkü, Türkiye’de sosyal seçim (oy sandığı) mekanizması, ortanca seçmeni oluşturan esnaf ve köylü tarafından, bedavacılık ve gelir transferi için kullanılmaktadır. Elbette ki burada, yoksulluk düzeyi, küçük üreticilerin çoğunlukta olması, ahlaki yapıda oluşan yozlaşma ve vergi tarifelerinin aşırı müterakkiliği büyük önem taşımaktadır. Öyleyse bu konuda neler yapılabilir? Aşağıda açıklamaya çalışalım.

- Herkesin bir vergi cüzdanı bulunmalıdır. Oy vermede seçmen kartı yerine vergi cüzdanının kullanılması, soruna temelden bir çözüm getirebilir.

- Devletten her türlü hizmet bekleyenler arasında, vergi cüzdanına sahip olanlara öncelik tanınmalıdır.

- Her türlü götürü usul ve küçük çiftçi muafiyeti kaldırılmalıdır. Bu guruplara Gelir Vergisi gerçek usulde uygulanmalıdır.

- Devlet üzerindeki malların finans yükünden acilen kurtarılmalıdır. Siyasal yozlaşma sonucu siyasilerin arpalığı haline gelen KİT’ler, bir an önce özelleştirilmelidir. Devlet böylece hem verimsiz transferlerden kurtulacak, hem de geçici olarak dahi olsa, belli bir gelir elde edebilecektir. Kısacası, KİT stoğu acilen eritilmelidir. KİT’lerin satışından elde edilecek gelirden alt yapı yatırımlarının finansmanında kullanılırsa, bir ölçüde işsizliğe çare bulunabilir. Öte yandan KİT’lerin satışından elde edilen gelirin bir kısmının da özel sektör yatırımlarının kredilendirilmesinde kullanılması ve bu kredilendirmede istihdam artışı gözönünde tutularak yapılırsa, etkili olacağı bilinmelidir.

3- Sosyo-Politik Yapıda Yapılması Gereken Reformlar

Çalışmamızın son kısmını teşkil eden sosyo-politik alanda yapılabilecek reformlara gelince, şüphesiz ki daha geniş bir sahayı incelemek gerekecektir. Bu nedenle, ülkenin nüfus meselesinden işsizliğe, kalkınma hızından, tasarruf yatırım politikalarına, iç göç, dış göç sorunlarına, şehirleşme ve bölgesel sorunlara kadar her konuda detaylı analize girmeye ihtiyaç vardır. Biz çalışmamızın bu kısmında çok geniş bir alanı kapsamasına rağmen, sorunun temelini teşkil eden konulara kısaca değinmekle yetinmek zorunda kalacağız. Bu bağlamda, yapılabilecek reform hareketlerini, şu şekilde sıralamamız mümkün olacaktır.

- Yapılacak reformlar genelde kalkınmaya yönelik olduğundan, kalkınmanın ilk maddesi de nüfus artışı, iç göç ve şehirleşme olduğundan, reformlar, bu konularda önlem getirecek tarzda yapılmalıdır. Bunun dışında ne yapılırsa yapılsın, reform hareketi özelliğini taşımayacaktır. Bu amaca yönelik olarak, köylerden, belediyelere ve metropol şehirlere kadar, her birime uygulanacak bir müterakki vergi yani nüfus- çevre vergisi uygulamasına geçilmelidir. Bu vergilerde bölgelerarası farklılaştırmalara gidilebilir. Baş vergisi mahiyetindeki bu vergi gelirleri ile alt yapı yatırımları, çevre koruma, eğitim ve sağlık gibi nüfusa bağlı kamu harcamaları finanse edilebilir. Bu şekilde bir uygulama ile, müterakki bir baş vergisinin regresif niteliği önlenebilir.

- Çalışmamızın bir yerinde belirttiğimiz gibi, moral değerlerimizin, kalkınma çabalarımızla uyumlu hale getirilmesi gerekir. Kalkınmayı teşvik edici maddi unsurların, günümüzde iyice dejenere edilmiş olan, ancak düzeltilmesi istenirse başarılabilecek olan ahlak normlarıyla desteklenmesi gerekir. Bu şekilde bir kalkınmaya yönelik reform hareketi ancak başarılı olabilecektir. Ahlak bir sosyal maldir demiştik. Ekonominin, ahlaki değerler sistemi olmaksızın işletilebilmesi mümkün değildir.

- Türkiye’de maliye biliminin gelişmesi, çağdaş normlara oturtulması, daha da önemlisi, çağdaşlaşalım derken, kişiliğimizi kaybetmeden, ekonominin bünyesine uygun modeller ve alınacak önlemlerle, modern tekniklerin uygulanmasına elverişli bir yapısal değişiklik yapılabilir. Maliye bilimi Türkiye’de hep ihmal edilmiştir. Araştırma-geliştirme sistemleri kurulmalı ve bilimsel çalışmalar, eğitimler düzenlenerek, üniversitelerin katkılarından istifade edilmelidir. Devletleri yöneten yegane faktörün maliye olduğu unutulmamalıdır. Sadece üniversitelerin katkıları da yetmeyebilir. Üniversite-idare-iş çevreleri arasında işbirliği sağlanarak yeni yapılanmalara süratle gidilmelidir. Bir mali reform yada vergi reformu sadece bürokratlara bırakılamayacak kadar önemli bir konudur. Toplumsal uzlaşmanın sağlanması gerekir.

SONUÇ:

Yetmiş yılı aşkın Cumhuriyet yönetimi, henüz sağlıklı bir mali reformu gerçekleştirebilmiş değildir. Vergi kaçakçılığı, paralel ekonomi, resmi ekonominin boyutlarına varmış bulunmaktadır. Bunda, siyasi otoriteye, iş çevrelerinin büyük baskısının ve işadamlarının siyasetin içine fazlaca girmiş olmasının önemli rolü vardır. Türkiyede ki mali kriz, artık bir mali kriz olmaktan çıkmış, top yekün bir ekonomik krize dönüşmüş bulunmaktadır. Giderek büyüyen bütçe açıkları, bütçe açıkları özelliklerini aşmış, ekonominin açıkları haline dönüşmüştür. Köklü, etkili, kalıcı bir mali reformun yapılmasına şiddetle ihtiyaç vardır. Vergilendirilemeyen kesimler süratle vergi denetimi altına alınmalıdır.

Ekonomik ve sosyal entegrasyonlarla dışa açılan Türkiye ekonomisi sadece sanayii ve tarımı ile değil, vergi sistemiyle ve mali yapısıyla da, rakipleriyle özellikle gümrük birliğinden sonra Avrupa Birliği ülkeleri ekonomileriyle rekabet etmek zorunda olduğunu unutmamalıdır. Vergi yükünün üretim faktörleri üzerinde yanlış tahsis edilmesi, sermaye ihracına yol açar. Bu olgu üretimi de baltalar. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi, çifte vergiyi önlemek ve sermaye birikiminin aşınmasına yol açmamak için, birleştirilmelidir.

Yapılması önerilen reform hareketinin sadece mali reform olarak algılanmayıp, bu reformun mali, ekonomik ve sosyo-politik alanlarda yapılması ve uygulama alanına böylece konulması gerekir. Mali reforma ek olarak, maliye politikasının değiştirilmesine ve toplumsal aydınlanmaya ihtiyaç olduğu unutulmamalıdır.

Kalkınma, ülkenin faktör donanımının değiştirilmesidir. Bu bağlamda kalkınmanın amacı, sermaye/emek oranının artırılmasıdır. Dolayısıyla, kalkınma sürecinde sırasıyla sermaye, yatırım ve tasarruf üçlüsünün vergilendirilmesi yarar getirmemektedir. Zaten yansıma dolayısıyla bu mümkün de değildir. Kalkınmış ülkelerin vergi sistemlerinin ithal edilerek uygulanması yararlı olmaktan çok, çeşitli dengesizliklere neden olmaktadır. İllaki ithal edilecekse adaptasyona önem verilmelidir.

KAYNAKLAR

- AKALIN Güneri. -Kamu Ekonomisi. 2.Bs. A. Ü, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 554. Ankara,1986.
- "Türkiye'de Bütçe açıklarının Genel Bir Değerlendirmesi", IX. Maliye Sempozyumu Tebliği, Mayıs,1993.
- BULUTOĞLU,Kenan.- Kamu Ekonomisine Giriş. Temat Yayınları,2.bs. Ankara,1977.
- GİLLİS, M. -"Tax Reform and Value Added Tax", World Tax Reform,ICE,1990
- ÖZBİLEN, Şevki.- "Türkiye'de Bütçe Açıkları ve Bu Açıkların Finansmanı." İşletme Finans Dergisi, 2 Nisan,1996 (Yayımda), Ankara,1996.
- "1994 Ekonomik Krizi ve Kamu Açıklarının Genel Bir Değerlendirmesi." KTO Dergisi. Nisan,1996.
- ÖZSOYLU, A.F. - Kayıt Dışı Ekonomi. Ankara,1996.
- ROSEN.H. -Public Finance, İrwin, Illinois, 1988.
- SHOVEN,D. - "The US Tax Reform of 1986".
- SÖNMEZ,Şinan. - Kamu Ekonomisi Teorisi. Teori yayınları, Ankara,1987.
- STİGLİTZ,J. - Kamu Kesimi Ekonomisi. (Batrel tercümesi). Marmara Üniversitesi Yayınları No: 549. İktisadi ve idari bilimler Fakültesi Yayın No: 396, İstanbul,1994.
- ŞENER, Orhan - Kamu Ekonomisi, Beta Basım Dağıtım, 5. Baskı, İstanbul,1996.